

Zaključno gledano, knjiga izvora s uvodnim studijama autora radi objašnjenja cjelokupnog društveno-povijesno-političkog konteksta navedenoga razdoblja, zanimljiva je iz tri razloga. Prvi i najvažniji jest objava dosad nepoznatih izvora (pisma Marchesettija i Plantića) i njihov prijevod na hrvatski jezik. Drugi je razlog što su posebno iscrpnim objašnjenjima u studijama kontekstualizirane mnoge nepoznanice i stavljene u onodobni povijesno-civilizacijski kontekst. I, naposljetku, treći je razlog, što knjiga kritički odgovora na onodobna i kasnija historiografska djela (u maniri *povijesti povijesti*), pri čemu bih posebice istakao kako kroz nekoliko primjera koje je naveo profesor Korade postaje jasnije kako su "određeni prosvjetiteljski autori, uspjeli doći na glas kao autoriteti za Novi Svijet, bez da su ga ikada posjetili ili imali neposredna saznanja o njemu!" Sama priča je time dobila i novu spoznajnu dimenziju, dosad nepoznatu hrvatskoj akademskoj i široj javnosti.

Filip Katanić

Marijan Šabić – Marcel Černý, *Matija Mesić i češki i slovački suvremenici (pisma 1846.-1875.)*, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky v. v. i., Slavonski Brod – Prag 2016., 213 str.

Korespondencija Matije Mesića (1826.-1878.), prvog rektora Sveučilišta u Zagrebu te istaknutog kulturnog djelatnika, povjesničara i pedagoga, s kolegama i prijateljima slovačke i češke narodnosti u razdoblju od 1846. do 1875. godine, predstavlja važnu izvornu građu za istraživanje intelektualne i kulturne povijesti slavenskih naroda u Habsburškoj Monarhiji sredine 19. stoljeća. Objavom ove epistolarne građe, iako, nažalost, nepotpune zbog njezine razasutosti, dobivamo uvid u čvrstu povezanost Matije Mesića sa češkim i slovačkim kulturnim krugovima još od vremena njegovih studentskih dana na bečkom Pazmaneumu i, kasnije, na Karlo-Ferdinandovom sveučilištu u Pragu.

Kako autori navode već u predgovoru pod naslovom *O Mesićevoj korespondenciji s Česima i Slovacima (9-25)*, ovaj je projekt rezultat međunarodnog istraživanja i rada na dotičnoj građi, pa treba napomenuti da su pri prijevodu tekstova sudjelovali dr. Martina Grčević, Mica Orban Kljajić, Julianna Babús te dr. Mate Artuković. Nadalje, autorima su primjedbama i prijedlozima pomogli dr. Stanko Andrić, Stjepan Damjanović i dr. František Šístek. Zanimanje za ovu temu također su pokazale češke i slovačke institucije: Ministarstvo znanosti Slovačke republike otvorilo je studijski boravak na Filozofskom fakultetu u Bratislavi u svrhu istraživačkog rada na ovoj temi, a stipendija za inozemne bohemiste Akademije znanosti Češke republike omogućila je Marijanu Šabiću studijski boravak u Pragu. Time je na ovome projektu ostvarena međunarodna suradnja, neophodna za cjelovit pristup ovdje objavljenoj građi te daljnjem radu na epistolarnoj građi hrvatskih, čeških i slovačkih intelektualaca u 19. stoljeću.

Pisma objavljena u ovoj knjizi (27-181) poredana su kronološki, pa prvih nekoliko pripada Mesićevoj korespondenciji s kolegama i prijateljima iz Slovačke, s kojima se upoznao tijekom studija na bečkom Pazmaneumu. Pet pisama Jána Razborila i jedno Martina Čulena iz razdoblja neposredno prije i nakon revolucionarnih zbivanja 1848./1849. odražavaju raspoloženje među slovačkim katoličkim klerom, a iz njih se može iščitati zanesenost nacionalnim pokretom te emotivnost mladih intelektualaca. Osim toga, korespondencija koju je Mesić održavao sa Slovacima oslikava umreženost intelektualne elite, posebice iz razloga što su ovi odnosi

dijelom započeti na preporuku Andrije Torkvata Brlića, njegovog prijatelja iz rodnoga grada, Broda, koji je kasnije posredstvom upravo Mesića zadržao kontakt sa slovačkim klerom.

Veći dio objavljene građe ipak je vezan uz Mesićeva poznanstva koja je stekao tijekom studentskih dana u Pragu. Pedeset pisama, koja čine korespondenciju Mesića s Josefom Jirečekom i Pavelom Jozefom Šafaříkom, predstavljaju izvornu građu relevantnu za istraživanje nacionalnog buđenja u Habsburškoj monarhiji, pitanje narodnih jezika, školstva te intelektualne povijesti uopće. U tom smislu Mesić je sa Šafaříkom surađivao na području istraživanja glagoljice. Šafařík, koji je za to srednjovjekovno pismo razvio poseban interes, preko Mesića je dobio vrijedne rukopise iz hrvatske, pa je u Pragu dao izraditi kalupe za hrvatsku glagoljicu. Time je korespondencija između njih dvojice i vizualno najzanimljivija, jer sadržava prijedloge i ideje za izradu glagoljskih slova, što je objavljeno u prilogima na kraju ove knjige (183-188).

S druge strane, Mesićevi kontakti s Jirečekom otkrivaju osobne aspiracije dvojice intelektualaca, kako na području školstva, tako i u privatnom, znanstveno-istraživačkom radu. Ova skupina pisama također može poslužiti i kao svojevrsan kostur za narativ o djelovanju Matije Mesića, jer je Jirečeka u pismima obavještavao o svemu važnom što mu se događalo na novom Sveučilištu u Zagrebu, te su uzajamno dijelili stavove i razmišljanja o pitanjima vezanim uz obrazovanje i intelektualni život. Nadalje, često spominjane pismene preporuke, koje su Mesiću predstavljale mogućnost sudjelovanja u akademskom životu te kulturnim i znanstvenim djelatnostima, ali koje je i sam sastavljao za mlade intelektualce iz hrvatske, svjedoče o njegovom utjecaju među slavenskom elitom u Habsburškoj monarhiji.

Ovdje objavljena građa od iznimne je vrijednosti za suvremene istraživače raznih polja društvenih i humanističkih znanosti. S historiografskog stajališta, ona predstavlja izvor za intelektualnu povijest 19. stoljeća, posebice kada govorimo o ulozi takvih elita u formiranju nacionalnih zajednica. Osim toga, kroz Mesićeva pisma može se pratiti njegov osobni razvoj kao pojedinca u službi znanosti, obrazovanja i kulture. Drugi važan pogled na problematiku, onaj iz lingvističkog kuta, veže se na upravo rečeno, to jest, da putem jezičnih konstrukcija i odabira određenog oblika jezika postaju vidljivi Mesićevi osobni stavovi i razmišljanja. Posebno vidljive izmjene u stilu pisanja i jeziku u slučaju Mesićeve korespondencije s Razborilom jasno oslikavaju načine na koje se narodni jezik nastojao formirati kao homogena odrednica nacionalne zajednice.

Na kraju valja ukazati na važnost ovakvih projekata za gore navedena istraživačka polja. Međunarodni karakter ovog izdanja preduvjet je za razumijevanje prošlosti slavenskih naroda u Habsburškoj monarhiji, koja je, kao što je vidljivo i iz ove korespondencije, neraskidivo povezana nastojanjima kulturnih i intelektualnih elita za nacionalnim samoodređenjem. Iako je knjiga, kako je navedeno u predgovoru, namijenjena ponajprije hrvatskom čitateljstvu, pa su objavljena pisma na češkom i slovačkom jeziku popraćena hrvatskim prijevodom, zbog zajedničkog interesa za ovu tematiku (kako profesionalnog, tako i laičkog) nadamo se da će Mesićeva pisma postati na isti način dostupna suvremenim češkim i slovačkim čitateljima.

Knjiga sadrži popis arhivskih fondova, rukopisa, stručne literature te korištenih kratica (189-198), sažetke na engleskom i češkom jeziku (199-206) te imensko kazalo (207-213).

Zrinko Novosel